

ЗІГМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою університету

Протокол № 8 від
«31» липня 2024 р.

ОСНОВИ ПСИХОФАРМАКОЛОГІЇ

СИЛАБУС

Освітній рівень: Другий (магістерський)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 Психологія

Освітньо-професійна програма "Психологія"

Статус дисципліни: обов'язкова

Форма навчання: денна

<u>Форма навчання</u>	<u>Курс</u>	<u>Семестр</u>	<u>Лекції (год.)</u>	<u>Практичні (год.)</u>	<u>Самостійна робота студента (год.)</u>	<u>Разом (год.)</u>	<u>Залік (сем.)</u>
<u>Денна</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>30</u>	<u>10</u>	<u>80</u>	<u>120</u>	<u>2</u>

1. Загальна інформацію про викладача (лектора, асистента).

Іванченко Дмитро Григорович

Доктор фармацевтичних наук, професор кафедри психології

Контактна інформація: e-mail: ivanchenko230181@gmail.com

2. Назва, код дисципліни і кількість кредитів

На вивчення навчальної дисципліни «Основи психофармакології» відводиться **120** годин **4** кредити ЄКТС.

3. Час і місце проведення навчальної дисципліни

Вивчення здійснюється протягом 1 семестру на 1-ому курсі навчання.

Програма навчальної дисципліни складається з 3 змістовних модулів.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Основи психофармакології як навчальна дисципліна:

а) базується на вивченні студентами анатомії та еволюції нервової системи, фізіології ЦНС та ВНД, основ нейробіології та нейрофізіології, основ медицини, психодіагностики, основ психіатрії, психодіагностики та інтегрується з цими дисциплінами;

б) закладає основи вивчення студентами загальної та диференційної психопатології, напрямків сучасної наукової та прикладної психотерапії, клінічної та медичної психології, клінічної психодіагностики, нейропсихології з основами нейродіагностики та нейрокорекції, пропедевтики психіатрії.

Для успішного засвоєння дисципліни студентам необхідно володіти знаннями з таких предметів:

Пререквізити: оскільки навчальна дисципліна викладається у першому семестрі першого року навчання пререквізитів немає.

Після завершення дисципліни «Основи психофармакології» студенти зможуть застосовувати отримані знання у таких предметах та практиках:

Постреквізити:

- Клінічна психологія. Клінічна психодіагностика – використання знань про психофармакологічні засоби при діагностиці та терапії психічних розладів.
- Пропедевтика психіатрії – поглиблений аналіз медикаментозного лікування психічних розладів.
- Доказова практика в психології і психотерапії – оцінка ефективності фармакологічних втручань у психотерапії.
- Травмотерапія та кризове консультування – застосування психофармакологічних знань у роботі з посттравматичними розладами.
- Психологія та психотерапія в системі охорони здоров'я – інтеграція психофармакологічних аспектів у загальну практику охорони психічного здоров'я.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Програма з дисципліни «Основи психофармакології» призначена для студентів закладів вищої освіти України і є складовою частиною Стандарту вищої освіти України. Згідно навчального плану підготовки психологів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр», вивчення навчальної дисципліни здійснюється на 1 курсі (денна форма навчання), на вивчення якої відводиться 120 годин.

6. Призначення навчальної дисципліни.

Знання біохімічних процесів, що відбуваються на різних рівнях організації – клітинному, органному, тканинному та цілого організму – необхідні студентам як для розуміння метаболічних процесів обміну речовин, енергії, перебігу реакцій розпаду та синтезу, передачі спадкової інформації, процесів, що забезпечують перебіг фізіологічних функцій, так і для інтерпретації біохімічних показників у діагностиці найпоширеніших захворювань, контролю за ефективністю застосування лікарських засобів та заходів, спрямованих на профілактику патологічних процесів при застосуванні лікарських засобів за умов патології.

7. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи психофармакології» є забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців, які мають глибокі знання в галузі теорії та практики у сфері психофармакології, фахівців, які вміють проводити диференціально-діагностичну роботу в динаміці застосування лікарських препаратів, спрямованих на лікування пацієнтів з психічними порушеннями, які володіють навичками спільної роботи з медичним персоналом в аспекті поєднання методів психологічної корекції та психофармакотерапії.

8. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи психофармакології» є формування системи знань про теоретичні, біологічні та нейрохімічні основи дії психотропних засобів; уявлення про класифікації психотропних засобів та механізми їх дії, про можливості практичного застосування різних груп психотропних препаратів та ймовірні побічні ефекти; формування та розвиток вміння виявляти небажані ефекти при проведенні психофармакотерапії; формування здатності і готовності виявляти та аналізувати «симптоми-мішені» у стані хворого для цілеспрямованого використання психотропних препаратів та аналізувати психологічні ефекти, що супроводжують лікарську терапію.

8.1. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи психофармакології» здобувач вищої освіти повинен

Знати:

- основи психофармакології як науки, що вивчає механізми дії лікарських засобів на психічні функції та поведінку;

- класифікацію основних груп психотропних препаратів (антидепресанти, нейролептики, транквілізатори, стабілізатори настрою, психостимулятори, ноотропи тощо);
- фармакокінетику та фармакодинаміку психотропних препаратів;
- механізми їхнього впливу на нервову систему та психічні процеси (мозкові рецептори, нейротрансмітери);
- показання та протипоказання до застосування психофармакологічних засобів, дозування, можливі побічні ефекти та взаємодії;
- принципи вибору психотропних препаратів в залежності від психічних розладів (депресія, тривожні розлади, психози, біполярний розлад тощо);
- етичні та правові аспекти застосування психофармакології в психотерапевтичній практиці.

Уміти:

- оцінювати показання до використання психофармакологічних препаратів у пацієнтів з психічними розладами;
- розробляти рекомендації щодо вибору препаратів для лікування психічних порушень з урахуванням індивідуальних характеристик пацієнта;
- моніторити ефективність психофармакотерапії та коригувати лікування у разі необхідності;
- оцінювати ризики побічних ефектів та взаємодії психотропних препаратів з іншими лікарськими засобами;
- надавати рекомендації пацієнтам щодо правильного застосування психотропних препаратів, включаючи дозування та можливі побічні ефекти;
- взаємодіяти з лікарями, психіатрами та іншими медичними фахівцями для коригування лікування на основі психофармакологічних знань.

9. Зміст навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Основи психофармакології» складається з трьох змістовних модулів:

Змістовий модуль 1. Введення в психофармакологію.

Тема 1. Психофармакологія як наука. Історія використання ліків у психіатрії. Поняття про фармакогенетику.

Тема 2. Принципи хімічної нейротрансмісії. Нейромедіатори: класифікація, біологічні ефекти, метаболізм.

Тема 3. Основні питання фармакокінетики.

Тема 4. Основні питання фармакодинаміки.

Змістовий модуль 2. Основні класи психотропних засобів.

Тема 5. Антипсихотики. Механізм дії нейролептиків, основні хімічні класи нейролептиків, атипові антипсихотики, побічні ефекти та ускладнення при лікуванні нейролептиками.

Тема 6. Антидепресанти. Загальна характеристика психотропної дії. Класифікація. Клінічні показання до застосування. Типові побічні ефекти антидепресантів.

Тема 7. Транквілізатори. Механізми дії транквілізаторів. Класифікація препаратів переважно з гіпнотичною та анксіолітичною дією. Клінічні показання до застосування.

Тема 8. Гіпнотики: класифікація, механізм дії, побічна дія. Загальне уявлення про безсоння.

Тема 9. Психостимулятори. Особливості психотропної дії. Показання та протипоказання до призначення. Побічні ефекти.

Тема 10. Ноотропні засоби. Визначення і загальні особливості. Клінічні ефекти ноотропів.

Тема 11. Нормотиміки. Лікувальна і профілактична дія солей літію.

Тема 12. Ноцицептивна система організму. Аналгетики: класифікація, клінічні показання до застосування, побічні ефекти.

Змістовий модуль 3. Окремі питання психофармакології.

Тема 13. Наркотичні речовини та їх вплив на організм. Амфетаміни, героїн, кокаїн, нікотин.

Тема 14. Епілепсія та хвороба Паркінсона. Протиепілептичні та протипаркінсонічні препарати: класифікація, механізм дії, побічні ефекти.

Тема 15. Особливості використання психотропних засобів під час вагітності. Педіатрична та геріатрична психофармакологія.

10. Структура залікового кредиту з дисципліни

Назви змістовних модулів, лекційних тем і тем практичних занять	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		л	пр.	с.р.
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Введення в психофармакологію.				
Тема 1. Психофармакологія як наука. Історія використання ліків у психіатрії. Поняття про фармакогенетику.	7	2	-	5
Тема 2. Принципи хімічної нейротрансмісії. Нейромедіатори: класифікація, біологічні ефекти, метаболізм.	7	2	-	5
Тема 3. Основні питання фармакокінетики.	7	2	-	5
Тема 4. Основні питання фармакодинаміки.	7	2	-	5
<i>Разом за модулем 1</i>	<i>28</i>	<i>8</i>	<i>0</i>	<i>20</i>
Змістовний модуль 2. Основні класи психотропних засобів.				
Тема 5. Антипсихотики. Механізм дії нейролептиків, основні хімічні класи нейролептиків, атипові антипсихотики, побічні ефекти та ускладнення при лікуванні нейролептиками.	7	2	-	5
Тема 6. Антидепресанти. Загальна характеристика психотропної дії. Класифікація. Клінічні показання до застосування. Типові побічні ефекти антидепресантів.	7	2	-	5
Тема 7. Транквілізатори. Механізми дії транквілізаторів. Класифікація препаратів переважно з гіпнотичною та анксіолітичною дією. Клінічні показання до застосування.	7	2	-	5

Тема 8. Гіпнотики: класифікація, механізм дії, побічна дія. Загальне уявлення про безсоння.	8	2	1	5
Тема 9. Психостимулятори. Особливості психотропної дії. Показання та протипоказання до призначення. Побічні ефекти.	8	2	1	5
Тема 10. Ноотропні засоби. Визначення і загальні особливості. Клінічні ефекти ноотропів.	8	2	1	5
Тема 11. Нормотиміки. Лікувальна і профілактична дія солей літію.	9	2	1	6
Тема 12. Ноцицептивна система організму. Аналгетики: класифікація, клінічні показання до застосування, побічні ефекти.	9	2	1	6
<i>Разом за модулем 2</i>	<i>63</i>	<i>16</i>	<i>5</i>	<i>42</i>
Змістовний модуль 3. Окремі питання психофармакології				
Тема 13. Наркотичні речовини та їх вплив на організм. Амфетаміни, героїн, кокаїн, нікотин.	9	2	1	6
Тема 14. Епілепсія та хвороба Паркінсона. Протиепілептичні та протипаркінсонічні препарати: класифікація, механізм дії, побічні ефекти.	9	2	1	6
Тема 15. Особливості використання психотропних засобів під час вагітності. Педіатрична та геріатрична психофармакологія.	9	2	1	6
<i>Разом за модулем 3</i>	<i>27</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>18</i>
Залік	<i>2</i>		<i>2</i>	
Усього, годин	120	30	10	80

11. Тематика самостійних занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Роль генетичних факторів в індуктивній та інгібуючій дії лікарських засобів.	5
2	Індивідуальна реакція організму на лікарські засоби і ефективність фармакотерапії.	5
3	Роль нейротрансмітерів в підтримці психічної активності людини.	5
4	Характеристика синапсів нервової системи: холін-, адрен-, дофамін-, серотонін-, ГАМК-ергічні та ін.	5
5	Основні види лікувальної терапії. Етіотропна, патогенетична, симптоматична, замісна терапія.	5
6	Алергічні, токсичні реакції, ефект звикання та відміни при прийомі психотропних засобів.	5
7	Метаболізм лікарських засобів і його генетичне забезпечення.	5
8	Антигістамінні, антиепілептичні та препарати для наркозу.	5
9	Стратегії посилення терапії при шизофренії	5
10	Стратегії посилення терапії при депресії.	5
11	Седативні препарати рослинного походження: з валеріани, кропиви собачої, пасифлори; комбіновані (валокордин, корвалол, корвалдін, деприм, персен, новопасит, седавіт, фітосед).	6
12	Галюциногени. Класифікація галюциногенів. ЛСД. Псилоцибін. Мескалін. DMT (Диметилтриптамін). Екстазі (МДМА). Фенциклідін	6

	(РСП). Фармакологічні аспекти галюциногенів та медичне застосування. Ризики та безпека.	
13	Рослинні адаптогени: женьшень, левзея, елеутерокок, заманиха, ехінацея, лимонник, родіола рожева.	6
14	Тести на вміст психоактивних сполук в організмі.	6
15	Терапія у відділеннях невідкладної допомоги.	6
Всього		80

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Напреєнко О. К., Хайтович М. В. Клінічна психофармакологія : навч. посіб. для студентів вищ. мед. (фармацевт.) навч. закл. Київ ; Вінниця : Нілан, 2016. 173 с.
2. Ettinger R. H. Psychopharmacology : 3rd edition. United Kingdom : Routledge, 2023. 300 p.
3. Stahl S. M. Stahl's Essential Psychopharmacology: Neuroscientific Basis and Practical Applications. United Kingdom : Cambridge University Press, 2013. 626 p.
4. Preston J. D., O'Neal J. H., Talaga M. C. Handbook of Clinical Psychopharmacology for Therapists. United States : New Harbinger Publications, 2017. 376 p.
5. Нековаль І. В., Казанюк Т. В. Фармакологія : підручник. К. : Медицина, 2022. 552 с.
6. Бобирьов В. М., Чекман І. С., Кресюна В. Й. Фармакологія : підручник для медичних та стоматологічних факультетів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2020. 472 с.
7. Коваленко В. М. КОМПЕНДИУМ 2019 – лікарські препарати. К. : Морион, 2019, 248 с.

Додаткові:

1. Ріттер Дж. М., Флавер Р., Гендерсон Г., Лоук Ю. К., Мак'юен Д., Ранг Г. П. Фармакологія за Ранком і Дейлом : 9-е видання : у 2-х томах. К. : Медицина, 2021. 600 с.
2. Katzung B. G., Vanderah T. W. Basic & Clinical Pharmacology. New York : McGraw Hill Professional, 2020. 1328 p.
3. Bennett P. N. Clinical Pharmacology. Netherlands : Elsevier, 2012. 680 p.
4. Walker R., Whittlesea C. Clinical Pharmacy and Therapeutics. Netherlands : Elsevier, 2012. 983 p.
5. Bobyrov V. M., Vazhnicha O. M., Devyatkina T. O., Devyatkina N. M. Pharmacology : textbook. Vinnytsya : Nova Knyha, 2018. 520 p.
6. Nelson D. L. Lehninger Principles of Biochemistry: 8th edition. United States : W. H. Freeman, 2021. 1248 p.

Інформаційні ресурси:

1. <https://repo.usfu.edu.ua/home> – Електронні ресурси ЗФУУ
2. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
3. <https://www.isbd.org>
4. <https://www.fda.gov>

5. <https://neuronews.com.ua/ua#gsc.tab=0>
6. <https://aapp.org>
7. <https://psychiatryonline.org>
8. <https://www.ilae.org>

13. Контроль і оцінка результатів навчання

13.1. Види контролю (поточний, підсумковий), проміжна атестація

Методи контролю: поточний, підсумковий.

При оцінюванні знань здобувача освіти приділяється перевага стандартизованим методам контролю: тестування (комп'ютерне), письмові роботи, контроль практичних навичок.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми. Він містить: опитування, співбесіду, відповіді на питання, комп'ютерне тестування, виступ з доповіддю, захист рефератів.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці вивчення дисципліни у вигляді диференційованого заліку.

13.2. Форми контролю

Оцінка за розділ визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, що присвоюється здобувачу освіти при засвоєнні кожного розділу (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів (60%), за результатами підсумкового контролю – 40 балів (40%).

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей з кожної теми та під час індивідуальної роботи викладача зі здобувачами освіти. При оцінюванні навчальної діяльності здобувача освіти необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

ОЦІНКУ “**ВІДМІННО**” отримує здобувач освіти, який твердо знає програмовий матеріал, глибоко його засвоїв, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає, у відповіді якого тісно пов'язується теорія з практикою. При цьому здобувач освіти не вагається з відповіддю при видозміні завдання, вільно справляється з задачами та питаннями другого та третього рівня оцінки знань, виявляє знайомство з монографічною літературою, вірно обґрунтовує прийняте рішення, володіє елементами лікарської техніки, різносторонніми навиками та прийомами виконання практичних робіт. Практичні навички виконує без помилок, вміє в професійній діяльності ефективно використовувати набуті знання.

ОЦІНКУ “ДОБРЕ” отримує здобувач освіти, який знає програмовий матеріал грамотно і змістовно його викладає, який не допускає значних неточностей у відповіді на запитання, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні практичних запитань і задач, володіє необхідними навиками і технікою їх виконання.

ОЦІНКУ “ЗАДОВІЛЬНО” отримує здобувач освіти, який знає основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладанні програмового матеріалу і відчуває труднощі при виконанні практичних навиків або виконує їх з істотними помилками, з помилками вирішує ситуаційні задачі третього рівня контролю знань.

ОЦІНКУ “НЕЗАДОВІЛЬНО” отримує здобувач освіти, який не знає значної частини програмового матеріалу, допускає значні помилки у його викладанні, невпевнено, з великими труднощами виконує практичні навики.

Бали за поточну успішність прив’язуються до середньої арифметичної оцінки за традиційною чотирибальною системою незалежно від кількості занять. Конвертація проводиться перед підсумковим контролем.

Таблиця конвертації середньої арифметичної в кількість балів ECTS

Середня арифметична оцінка за п’ятибальною шкалою	Бали ECTS	Середня арифметична оцінка за п’ятибальною шкалою	Бали ECTS
1	2	3	4
4,93-5,0	60	3,90-3,85	44
4,87-4,80	59	3,84-3,78	43
4,81-4,73	58	3,77-3,72	42
4,74-4,69	57	3,71-3,66	41
4,68-4,60	56	3,65-3,59	40
4,61-4,56	55	3,58-3,53	39
4,55-4,49	54	3,52-3,46	38
4,48-4,43	53	3,45-3,40	37
4,42-4,36	52	3,39-3,33	36
4,35-4,30	51	3,32-3,27	35
4,29-4,24	50	3,26-3,20	34
4,23-4,17	49	3,19-3,14	33
4,16-4,11	48	3,13-3,07	32
4,10-4,04	47	3,06-3,01	31
4,03-3,98	46	3,0	30
3,97-3,91	45		

Підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем на останньому контрольному занятті. До підсумкового контролю допускають здобувачів освіти, які виконали всі види робіт, що передбачені навчальною програмою, та при вивченні розділу набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Конкретні форми підсумкового контролю визначаються у робочій навчальній програмі

Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо здобувач освіти набрав не менше 20 балів.

Оцінювання дисципліни:

Оцінка з дисципліни виставляється лише здобувачам освіти, яким зараховані усі розділи з дисципліни. Оцінка з дисципліни виставляється як середня з оцінок за розділи, на які структурована навчальна дисципліна. Оцінка з дисципліни Fx, F ("2") виставляється здобувачам освіти, яким не зараховано хоча б один розділ з дисципліни після завершення її вивчення. Оцінка Fx ("2") виставляється здобувачам освіти, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали підсумковий контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового контролю не більше двох разів за графіком, затвердженим деканатом.

Здобувачі освіти які одержали оцінку F по завершенні вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного розділу або не набрали за поточну навчальну діяльність з розділу мінімальну кількість балів), мають пройти повторне навчання з відповідного розділу. Рішення приймається керівництвом ЗВО відповідно до нормативних документів, затвердженим в установленому порядку.

14. Політика навчальної дисципліни

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися обов'язків, передбачених статтею 63 Закону України «Про вищу освіту», а також:

- своєчасно та в повному обсязі відвідувати заняття, передбачені навчальним планом та графіком навчального процесу;
- своєчасно та належним чином виконувати всі види завдань, передбаченими навчальними планами та програмами;
- у встановленому державними стандартами обсязі володіти теоретичними знаннями, практичними навичками, сучасними методами досліджень, проходити контрольні заходи, передбачені навчальними планами та програмами;
- своєчасно складати (перескладати) залік, виконувати контрольні роботи, відпрацьовувати заняття в терміни та за графіком, встановленими кафедрою психології;
- своєчасно інформувати викладача щодо неможливості з поважних причин відвідувати заняття;
- постійно прагнути до підвищення загальної культури, морального вдосконалення, проявляти належну повагу до керівних, науково-педагогічних, навчально-допоміжних працівників;
- дбайливо ставитись до майна, яке йому надано в користування, дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку;
- виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями.
- у повному обсязі відшкодувати збитки, нанесені невиконанням чи неналежним виконанням умов з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки.

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися положень етичного кодексу ЗФУУ.

Здобувач освіти має права, передбачені статтею 62 Закону України «Про вищу освіту».

Усі форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів зазначенні в положенні університету про оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.